

*Сичова Ю. В., Кибенко Л. М.
ХНЕУ, ХДЗА*

РОЛЬ КРАЇНОЗНАВЧОГО МАТЕРІАЛУ В АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Практика викладання іноземної мови в вузі переконливо свідчить про те, що знання специфіки країни, мова якої вивчається, є неодмінною умовою успішного опанування іноземною мовою, тобто річ йде про введення країнознавчого аспекту в методику викладання іноземної мови, який би дав можливість ознайомити студента з культурологічним аспектом щодо народу – носія мови.

Проблема викладання іноземних мов на матеріалах країни, мова якої вивчається і використання лінгвокраїнознавчих матеріалів в предметній діяльності в цілому ще не вирішена, в ході якої вирішується одне із головних завдань навчального процесу – активізація пізнавальної й одночасно мовнорозумової діяльності. Все це в сукупності розглядається нами як цілеспрямований, мотивований та усвідомлений процес пізнання дійсності.

Необхідність опанування іноземної мови в тісному зв'язку з культурою народу, мова якого вивчається, розглядається в сучасній методиці викладання іноземних мов як аксіома. Іноземна мова дає можливість глибше пізнати культурні цінності, які належать носіям мови, при порівняльно-зіставному аналізі студенти мають можливість краще пізнати свою рідну мову, розвинути кругозір та комунікативні здібності.

Використання лінгвокраїнознавчого підходу в навчальному процесі забезпечує якісне підвищення пізнавальної активності студентів, розширює їх комунікативні можливості, сприяє створенню позитивної мотивації під час заняття, дає стимул працювати над мовою в цілому, виконує певну роль в виховному моменті, а саме він дає можливість формувати країнознавчу компетенцію, тобто навички та вміння аналітичного підходу до вивчення зарубіжної культури в порівнянні з культурою своєї країни, так як сприйняття зарубіжної культури відбувається завжди через призму власної.

Наукові публікації в вітчизняній і зарубіжній літературі свідчать про необхідність такого підходу, який є сьогодні одним із головних принципів

навчання іноземним мовам. Враховуючи при цьому думки вчених та педагогів-методистів (Верещагін Є. М., Костомаров В. П., Томахін Г. Д. та ін.), слід підкреслити, що лінгвокраїнознавство є провідним способом активізації не лише мовнорозумової діяльності, яка є основною під час вивчення іноземної мови, але й пізнавальної, воно ставить своєю метою вивчення мови одночасно з вивченням національно – культурної семантики мови, базуючись на використанні однієї із соціальних функцій мови – кумулятивної, тобто функція фіксації та накопичення їх в семантиці суспільно значимого досвіду [2, 8], оскільки сучасна методика викладання іноземних мов, яка базується на комунікативному методі навчання (в першу чергу, опанування усної комунікації в рамках стандартних тем і стереотипних ситуацій), передбачає обов'язкове включення лінгвокраїнознавчого матеріалу в процес викладання іноземної мови.

Лінгвокраїнознавство – це розділ країнознавства взагалі і ставить своєю метою вивчення одиниць мови, які найбільш яскраво відображають особливості культури народу – носія мови та сфери її існування. В ньому факти культури вивчаються не самі по собі, а в своєму відображенні в фактах мови.

Застосування країнознавчої інформації в навчальному процесі пов'язано з великим колом питань, які вимагають серйозного науково-методичного підходу. На заняттях з іноземної мови необхідно подавати студентам достатньо змістовний країнознавчий матеріал, чітко визначати його об'єм та структуру. Розробка комплексу лінгвокраїнознавчого матеріалу дасть можливість збагатити словниковий запас, розширити лінгвістичні знання, підвищити рівень мовного спілкування студентів, і в цілому підтримати зацікавленість до вивчення іноземної мови і буде розвивати їх творчі здібності.

Зміст країнознавчих текстів повинен сприяти формуванню пізнавальних процесів у студентів, забезпечувати розвиток підвищеної мотивації / певної зацікавленості, формування позитивного відношення до навчального процесу в цілому, тобто мова йде про створення умов для формування у студентів міжкультурної компетенції, яка припускає зацікавленість до особливостей чужої культури через використання в учбовому процесі аутентичних текстів, комплексу матеріалів лінгвокраїнознавства [1, 6, 9].

На практиці викладачі часто стикаються з певними протиріччями, коли навчальний матеріал, за своїм багатим змістом здатний забезпечувати розви-

ток позитивної мотивації, втрачає закладені в ньому позитивні можливості. Практичні спостереження за процесом роботи над країнознавчими текстами (графічні, аудіовізуальні тексти) дали можливість виявити ряд негативних моментів в практиці їх використання. В результаті багатий навчальний матеріал значно знижує мотиваційну складову навчального процесу в цілому.

З однієї сторони це можна пояснити відсутністю у студентів країнознавчих фонових знань, що приводить до неадекватності в засвоєнні мовних одиниць і помилковості мовлення в плані його змісту, а також до труднощів в розумінні текстів, а з іншого боку, відсутністю розроблених викладачем комплексів лінгвокраїнознавчих матеріалів.

На основі багаторічного педагогічного досвіду можна констатувати, що актуальність досвіду визначається протиріччям між існуючою потребою в використанні лінгвокраїнознавчого матеріалу як оптимального способу активізації пізнавальної та мовнорозумової діяльності студентів і відсутністю комплексної методики з її реалізації.

Для реалізації пізнавальної активності вирішальне значення має мотиваційний аспект, він активує всі психологічні процеси – мислення, сприйняття, розуміння та засвоєння іншомовного матеріалу. Для цього необхідно підвищувати рівні мотивації, сприяючи розвитку пізнання й інтелектуальній діяльності у студентів, намагаючись урешті – решт підвищити ефективність процесу навчання [4].

При навчанні іноземній мові як іншомовній культурі в першу чергу важливі засоби підтримання мотивації до пізнавальної діяльності, в подальшому вони викликають у студентів в процесі вивчення мови комунікативну мотивацію.

Мотивація є основною складовою в структурі навчання іноземній мові, вона визначає навчальну діяльність і формування відношення до неї. Це перш за все пізнавальний мотив, і в його основі закладено постійне прагнення до пізнання, що урешті – решт приводить до збільшення зацікавленості до дисципліни, сприяє формуванню мотивів до аналізу мовних явищ, до розвитку лінгвістичного мислення; можливість використання іноземної мови як засобу обміну інформацією, отримання знань за її допомогою, вивчення культури, історії, розвитку та дійсності країни, мова якої вивчається, – все це формує мотив відношення до іноземної мови як необхідного засобу пізнавальної діяльності [5].

Активне ознайомлення з соціокультурним компонентом в учбовому процесі необхідно починати з початкового етапу навчання іноземній мові в вузі. Це обумовлює комплексний підхід до вивчення мови, при якому кожний компонент потрібно буде збагатити інформацією про культуру країни, мова якої вивчається (знання, мовний матеріал, ситуації, теми, навички та вміння), щоб все було спрямовано на міжкультурну комунікацію і давало б можливість забезпечити зв'язок з національною культурою країни – носієм мови.

На початковому етапі вивчення іноземної мови країнознавча інформація може носити цікавий характер, а цікавість, як відомо, передуює пізнавальній зацікавленості до предмету, і нові яскраві враження можуть підвищити у студентів інтерес до вивчення даної дисципліни, до того ж соціокультурний компонент сприяє більш усвідомленому опануванню іноземною мовою як засобом спілкування.

При укладанні лінгвокраїнознавчих комплексів для учбової діяльності необхідно ретельно підбирати матеріал, вдало поєднувати елементи країнознавства з мовними явищами, які виступають не лише як засіб комунікації, але як і спосіб ознайомлення студентів з новою для них екстралінгвістичною дійсністю. Такий методичний підхід в значній мірі може забезпечити не лише ефективне вирішення практичних, сформованих завдань, але й містить великі можливості для подальшої підтримки мотивації в учбовій діяльності [7].

Для засвоєння та закріплення матеріалу, а також при проведенні контрольних заходів, які визначають рівень знань по темі, яка вивчається, необхідна спеціальна система прийомів, вправ, що враховують специфіку наданого матеріалу.

До навчально-методичних матеріалів лінгвокраїнознавчого комплексу повинні входити мовні одиниці, які найбільш яскраво віддзеркалюють національні особливості культури народу – носія мови та середовища його існування. На основі такого країнознавчого (соціокультурного) компоненту формуються знання про реалії, звичаї та традиції країни, мова якої вивчається; знання та навички комунікативної поведінки в актах мовної комунікації; навички та вміння вербальної та невербальної поведінки.

Це зумовлено в першу чергу тим, що студенти з більшою зацікавленістю відносяться до іншої історії, культури, звичаїв, традицій, побуту по-

всього життя народу тощо, і це переконливо підтверджує практика викладання іноземної мови.

Оптимально підібраний матеріал закріплює складові мотивації: зацікавленість, емоції, саму мотивацію. Для підтримки високого рівня мотивації в навчальному процесі викладач під час укладання навчальних матеріалів повинен підбирати такі, які б являли собою когнітивну, комунікативну, професійну цінність, які б носили творчий характер і стимулювали б пізнавальну та розумову активність студентів.

Країнознавча інформація для навчального процесу подається в формі іншомовних структур – слів, словосполучень, речень, фрагментів тексту і текстів, для цього використовуються різні іншомовні твори художньої літератури, публіцистики, які містять факти, що мають відношення до країнознавчої проблематики. Оскільки мовний спосіб подання матеріалу виходить із конкретних одиниць іноземної мови, він реалізується виключно в процесі навчання мовленню на цій мові.

При укладанні країнознавчого комплексу найбільш доцільним є використання текстів, в яких міститься лексика із соціокультурним компонентом – без еквівалентна (реалії), фразеологізми

Реалії країни, мова якої вивчається є одним із головних об'єктів лінгвокраїнознавства. Під реалією зазвичай мається на меті предмет (явище культури), і слово, що його позначає, при цьому приділяється велика увага національному колориту її (реалії) референта [3]. До реалій можуть належати також події громадського та культурного життя країни, громадські організації та установи, звичаї, традиції, предмети повсякденного вжитку, твори мистецтва та літератури, імена історичних особистостей, вчених, письменників тощо.

Під час навчання студента іноземній мові одночасно з засвоєнням кожної лексеми формується асоційоване з нею лексичне поняття. Не слід забувати при цьому, що слово одночасно є знаком реалії та одиницею мови, і що така безеквівалентна лексика постійно вимагає з боку викладача коментарю та пояснення.

Безеквівалентні слова (реалії) практично не піддаються перекладу, і їх значення можливо розкрити лише шляхом тлумачення. Наприклад, в англійській мові, *primaries* (США), *thanksgiving*, *drugstore*; в німецькій мові – *Weihnachtsstollen*, *Bocksbeutel*, *Heuriger* тощо.

Використання в навчальному процесі з іноземної мови лінгвокраєзнавчого матеріалу створює умови, які надають навчальному процесу мотивацію, а також сприяє поглибленню та розширенню сфери пізнавальної активності студентів.

Саме країнознавчий матеріал може дозволити ефективно вирішувати завдання з посилення соціокультурної складової в іншомовній освіті в цілому, розширенню фонових знань, збільшенню лексичних одиниць і звичайно підсиленню мотиваційного аспекту навчання іноземній мові.

Таким чином, лінгвокраїнознавчий матеріал є сильним важелем для створення й підтримки зацікавленості до вивчення іноземної мови, а також розвинення пізнавальної діяльності студентів. Мотивація посилюється і стає міцнішою при наявності матеріалів з елементами соціокультурного характеру. Все це оптимально сприяє ефективному засвоєнню іноземної мови.

Список літератури: 1. Бим И. Л. Теория и практика обучения немецкому языку в средней школе. Проблемы и перспективы. – М.: Просвещение, 2001. – 256 с. 2. Верещагин Е. М., Костомаров В. Г. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного. Методическое руководство. – 3-е издание переработанное и дополненное. – М.: Русский язык, 2003. – 237 с. 3. Влахов С, Флорин С. Непереводимое в переводе. М, 1980. – 342 с. 4. Леонтьев А. А. Потребности, мотивы, эмоции. Конспект лекций. – М.: Издательство МГУ, 1971 – 401 с. 5. Маслыко Е. А. Пути формирования мотивации овладения студентами иностранного языка // Иноземні мови – К., 2001. – № 4, – С. 18–21. 6. Пассов Е. И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. – 2-е изд. – М.: Просвещение, 1991. – 223 с. 7. Саланович Н. А. Лингвострановедческий подход как средство повышения мотивации при обучении иностранному языку в старших классах средней школы (на материале французского языка): Автореф. дис. канд. пед. Наук. – М., 1995. – 18 с. 8. Томахин Г. Д. Культура стран английского языка // Иностранный язык в школе. – 1999. – №4, – С. 19–22. 9. Федоренко Ю. П. Формування у старшокласників комунікативної компетенції в процесі вивчення іноземної мови: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09 / Федоренко Юлія Петрівна. – Луцьк, 2005. – 212 с.